

هنر و جایگاه اصلی آن

www.ketab.ir

پدیدآورندگان: صفری طاهر خانی، نجم الدین کنج خانلو

سرشناسه: طاهر خانی، صفری،
 عنوان و نام پدیدآور: هنر و جایگاه اصلی آن پدیدآورندگان: صفری طاهر خانی، نجم الدین گنج خانیلو ویراستار: محمد تقی رادفرد
 مشخصات نشر: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص)، ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری: ۱۲۰ صفحه.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰-۹۲-۶: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فبیای مختصر
 یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است.
 شناسه افزوده: گنج خانیلو، نجم الدین،
 شناسه افزوده: تهران: ارتش، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص)
 شماره کتاب شناسی ملی: ۳۸۰۴۷۲۰

عنوان: هنر و جایگاه اصلی آن
 پدیدآورندگان: صفری طاهر خانی، نجم الدین گنج خانیلو
 ویراستار: محمد تقی رادفرد
 طراح جلد و صفحه آرا: حسام کمالی
 ناظر نشر: نورالدین گنج خانیلو
 مدیر برنامه ریزی: محمود حجازی
 ناشر: قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) آجا
 چاپ: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا
 صحافی: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰-۹۲-۶
 شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
 چاپ اول: ۱۳۹۴
 قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه بسیج، بلوار هجرت، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء (ص) آجا، مرکز مطالعات راهبردی
 تلفن: ۳۵۹۲۳۳۰ (۰۲۱) دورنگار: ۳۳۲۴۰۴۶۸ (۰۲۱)

فهرست مطالب

۵	فهرست مطالب
ط	مقدمه
ی	پیشگفتار
۱	فصل ۱ هنرمند کیست؟
۳	خلاصه تمام مکاتب نقاشی ایرانی بعد از اسلام
۴	مکتب بغداد
۴	پیشینه
۴	فرم شناسی
۴	کتب مکتب بغداد
۵	مکتب سلجوقی
۵	فرم شناسی
۵	سفالهای منقوش مکتب سلجوقی
۶	فرم شناسی
۶	کتب مکتب سلجوقی
۶	مکتب شیراز (سده ۸)
۷	مکتب جلایری
۷	فرم شناسی
۷	مکتب شیراز (سده ۹)
۷	فرم شناسی
۸	مکتب هرات
۸	فرم شناسی
۸	کتب مکتب هرات
۹	فرم شناسی آثار بهزاد
۱۲	هفت اورنگ جامی
۱۶	مکتب اصفهان
۱۷	افشاریه و زندیه
۱۸	نگارگری دوره قاجار

فصل ۲ بحث مختصر پیرامون ابزار خوشنویسی ۲۳

۲۷	 پیشینه‌های خط
۲۸	 نقطه
۳۱	 شیراز، خاستگاه نستعلیق

فصل ۳ جامعه‌شناسی: ۳۵

۳۸	 هنر و کارکرد و جنبه‌های آن
۴۱	 ویژگیهای فرد خلاق
۴۴	 خیال پردازی
۴۵	 خودباوری
۴۶	 آثار هنری
۴۶	 دوران دبستان
۴۹	 اهداف هنر در مدارس ابتدایی
۵۰	 مشکلات و راهکارهای درس هنر در مقطع ابتدایی
۵۱	 جدول آمادگیها
۵۲	 نتیجه‌گیری

فصل ۴ مسجد - معماری ۵۳

۵۵	 مقدمه
۵۵	 تاریخچه مسجد
۵۶	 تعریف
۵۷	 معماری اسلامی
۵۹	 خاستگاه مسجد
۶۲	 خانه حضرت محمد (ص)
۶۴	 مسجد جامع
۷۲	 مساجد مغربی
۷۲	 مساجد یمن
۷۴	 مساجد ستوندار آناتولی
۷۵	 مصر
۷۵	 مساجد ایران
۷۵	 الف- دوران نخستین

۷۶	 معماری مساجد
۷۷	 مسجد خوا‌ی شنگ در گوانگ جو

فصل ۵ هنرهای اسلامی ۷۹

۸۱	 معماری
۸۲	 خوشنویسی
۸۲	 نقاشی
۸۳	 شعر اسلامی
۸۳	 موسیقی

فصل ۶ هنر و اخلاق ۸۵

۸۷	 مقدمه:
۸۸	 هنر از دید حکما و فلاسفه
۸۹	 هنر از دید سقراط
۸۹	 هنر از دید ارسطو
۸۹	 دیدگاه فلو‌طین درباره هنر
۹۰	 دیدگاه ارا‌رت گرسسته { درباره اخلاق و هنر
۹۰	 تعریف کانت از زیبایی
۹۱	 مندلسن (۸۶-۱۷۲۹)
۹۱	 نظریه (هنر برای هنر)
۹۲	 محتوای هنر از دید تولستوی
۹۲	 رابطه زیبایی و هنر از دیدگاه فلاسفه و اندیشمندان اسلامی
۹۳	 شهید مطهری
۹۴	 هنر اسلامی
۹۶	 نگاه کلی به آرای متفکران
۹۷	 انواع تاریخ و نظریه‌های حکمی فلسفی
۱۰۵	 هنر دینی
۱۰۶	 منابع
۱۰۸	 پیشه‌آداب

مقدمه

هنر اسلامی یا هنرهای مسلمانان به بخشی از هنر اطلاق می‌شود که در جامعه و نه لزوماً توسط مسلمانان رواج داشته است. هرچند ممکن است این هنرها در مواردی با تعلیم و شریعت اسلام انطباق نداشته باشد، ولی تأثیر فرهنگ اسلامی و منطقه‌ای در آن به‌خوبی نمایان است. هنر اسلامی یکی از دوران‌های شکوهمند تاریخ هنر و یکی از ارزشمندترین دستاوردهای بشری در عرصه هنری به شمار می‌آید و شامل انواع متنوعی از هنر همچون معماری، خوشنویسی، نقاشی، سرامیک و مانند آن‌ها می‌شود. هنر اسلامی هنری نیست که فقط به آیین اسلام ارتباط داشته باشد. اصطلاح «اسلامی» نه تنها به مذهب، بلکه به فرهنگ غنی و متنوع مردمانی که در سرزمین‌هایی که آیین اسلام در آن رواج دارد نیز اشاره می‌کند. هنر اسلامی غالباً عناصری سکولار را که توسط برخی از علماهای اسلامی حرام شمرده نشده را نیز در برمی‌گیرد. همچنین به آن دسته از مفاهیم و موارد هنری که در درون جوامع اسلامی تحت تأثیر عوامل منطقه‌ای و فرهنگ بومی به وجود آمده است نیز هنر اسلامی گفته می‌شود. ظهور هنر اسلامی از دل دین و دولت جدید به‌صورت تدریجی و گام‌به‌گام نبود، بلکه همچون ظهور خود دین اسلام و حکومت اسلامی، روندی پرشتاب و ناگهانی داشت. عمده آنچه بر شکل‌گیری و تزئین بناهای صدر اسلام تأثیر گذاشت ویژه‌ی مسلمانان بود و این تأثیرات در خدمت اهدافی قرار گرفت که پیش از اسلام به آن شکل و صورت وجود نداشت. هنر اسلامی برای گسترش خود از منابع بسیاری الهام گرفت: هنر رومی، هنر اولیه مسیحی و هنر بیزانس در هنر و معماری اسلامی اولیه مؤثر بودند؛ نفوذ هنر ساسانی از ایران پیش از اسلام، اهمیت بیشتری داشت، بعدها روش‌ها و عناصر مختلفی از هنر آسیای مرکزی و هنر چین طی تاخت‌وتازهای چادرشینیان مغول اثر مهمی در نقاشی اسلامی، سفالگری و منسوجات برجای گذاشت. در میان آیات قرآن یا تعلیم شخص پیامبر اسلام به موارد کمی درباره هنر برمی‌خوریم. بازنمایی تصویری موجودات زنده در قرآن به‌صراحت منع نشده باین‌وجود بسیاری از مسلمانان ترسیم چهره‌ها و موجودات زنده را خطری به‌سوی یت‌پرستی به شمار می‌آورند و گناه می‌دانستند؛ بنابراین هنر اسلامی اغلب بر خلق زیبایی با نقوش انتزاعی و استفاده از حروف متمرکز بوده است و به دلیل محدودیت نسبی سایر هنرها همچون نقاشی، مجسمه‌سازی، موسیقی و حتی گاهی، حرام شمردن آن‌ها مسلمانان به توسعه سبک‌های مختلف در زمینه‌هایی انتزاعی سوق داده شدند. عمده مسلمانان تصویرگری چهره پیامبر اسلام را مردود می‌شمردند و حتی گاهی تصویرگری جانداران و انسان نیز موردقبول بخشی از مسلمانان نبود. باین‌وجود

همواره در سرزمین‌های اسلامی تصاویری از انسان و موجودات زنده دیگر نقش می‌شد و به مواردی از تصویرسازی چهره پیامبر نیز برمی‌خوریم. افزون بر منع تصویرسازی چهره پیامبر، مفهوم و تصویر ذهنی خداوند به صورتی که در آیین هندو و مسیحیت رایج است در اسلام مرسوم نبود. این همه به‌علاوه دلایل اقلیمی، اجتماعی و فرهنگی و رقابت با تمدن‌های دیگر موجب شد تا هنرمندان و هنرپروان در سراسر سرزمین‌های اسلامی به اشکالی از هنرهای انتزاعی مانند خوشنویسی، نقوش هندسی یا اسلیمی و معماری توجه ویژه داشته باشند.

پیشگفتار

هنر پدیده‌ای است آزاد در طبیعت و ودیعه، امانتی است از طرف خداوند برای ارتقای انسان به کمال مطلوب. هنر جلوه‌های انسانی، علایق، درک زیبایی‌ها، عشق و تکیه بر درک و خلق طبیعت است. هنر یعنی بیان زیبایی‌ها در قالب الهام از خلاقیت‌های الهی است. هنر یعنی عشق یعنی مستی و فرورفتن به هنر خالق اصلی هنرها است. ما در این کتاب به انواع هنرها و جایگاه و کارکرد آن می‌پردازیم امید است توانسته باشیم در این مسیر گام مؤثری در ارتقای آموخته‌های شما برداریم. این کتاب در چند بخش تنظیم شده است مفهوم هنر و تاریخچه هنر و سپس مرحله‌ی انس با هنر و هنرهای خوشنویسی و معماری و هنر اسلامی و مورد بررسی قرار می‌دهیم. در انتها از تمام کسانی که ما را در این مسیر همراهی کرده‌اند تقدیر و تشکر می‌نماییم.

صغری طاهرخانی - نجم الدین گنج خانلو